

Boris Olujić

Sustavno arheološko istraživanje lokaliteta Viničica kod Josipdola

Ovim tekstom predstavljam projekt povijesnoga i arheološkoga istraživanja prostora Ogulinsko–modruške udoline. Ovaj projekt započinje istraživanjem prapovijesnoga i antičkoga naselja na Viničici kod Josipdola. Istraživanje je u tijeku, ali već je iz preliminarnih rezultata vidljivo da se radi o velikom središnjem naselju, koje je u određenim razdobljima oko sebe okupljalo čitav niz manjih naselja, većinom smještenih uz rubove udoline.

Osmanska osvajanja hrvatsku povijest doista razbijaju na dva dijela. Ta jasna i oštra razdjelnica posebno je vidljiva na onim regijama koje su pale pod osmansku vlast ili su kao višegraničja predstavljale zone sukoba i dodira. Predosmansko razdoblje, općenito govoreći, karakterizira relativno gusta naseljenost. Nasuprot tomu, razdoblje je nakon 16. stoljeća obilježeno relativno malom gustoćom naseljenosti i skromnom gospodarskom snagom ovoga prostora. Jedna od hrvatskih regija, koja nam svojim povijesnim razvitkom daje sličnu sliku, jest i Ogulinsko–plašćanska udolina.

Gusta je naseljenost ove regije tijekom predosmanskoga razdoblja uvjetovana povoljnim uvjetima za preživljavanje. Gospodarski i demografski razvitak često je ovisio i o povoljnom geostrateškom položaju te različitim prometnim funkcijama pojedinih područja. Ogulinsko–plašćanska udolina je mjesto razgraničenja, susreta i povezivanja subalpskoga, balkanskoga, jadranskoga i panonskoga prostora. Stoga je njezin povijesni razvitak bio obilježen osobinama svih tih spomenutih, velikih prostorno–povijesnih cjelina.

Srednjovjekovni grad Modruš bio je pravo administrativno i gospodarsko središte ove regije. Njegova veličina i prostor kojim je dominirao, unatoč slaboj istraženosti i gotovo alarmantnom stanju u kojem se taj grad–spomenik nalazi, svjedoče o značajnom gospodarskom prosperitetu čitave regije.

Ulogu središta, koju tijekom srednjovjekovnoga razdoblja ove regije ima Modruš, tijekom prapovijesti i antike imala su neka druga naselja. Izravan je kontinuitet

središnjega mjesta prekinut tijekom turbulentnoga razdoblja kasne antike i ranoga srednjega vijeka. Međutim, Modruš obilježavaju gotovo iste funkcije središta, koje su u ovom prostoru tijekom prapovijesti i antike imala naselja na Viničici i Trojvrhu. Tako je, na ovaj način, kontinuitet ipak održan.

Stoga mi je zadovoljstvo što u prvom broju Modruškoga zbornika mogu predstaviti preliminarne rezultate istraživanja jednoga važnoga središnjega prapovijesnoga i antičkoga lokaliteta. Ono se nalazilo na uzvišenjima Velikoj i Maloj Viničici kod Josipdola.

Viničica je kamenita uzvisina koja dominira širim prostorom Ogulinske udoline. Radi se zapravo o kompleksu koji obuhvaća dvije uzvisine, Veliku (kota 420 m) i Malu Viničicu (kota 350 m), s pripadajućim platoima i padinama. Taj je hum danas okružen naseljima Skradnik, Čakovac Oštarijski, Carevo Polje, Šušnjevo Selo, Oštarije, Otok Oštarijski i Josipdol.

Prapovijesni i antički lokalitet na Viničici u povijesnoj i arheološkoj struci poznat je već od sredine 19. stoljeća, kada u Narodni muzej u Zagrebu počinju odavde dolaziti različiti predmeti (Ljubić 1882: 12–16; Ljubić 1882a: 54–56; Brunšmid 1907: 85, 90–94, 109–110). O prapovijesnim i antičkim nalazima s ovoga prostora izvješćuju i povjerenici Narodnoga muzeja u Zagrebu, Juraj Božičević i Fran Šaban (Božičević 1899: 233–236; 1900: 218–219; Šaban 1901: 253). Međutim, sustavnih dokumentiranih i objavljenih istraživanja ovoga lokaliteta do sada nije bilo. Arheološki je istraživan, u dva navrata, jedino prapovijesni grobni humak (tumul) »Sultanov grob« u selu Skradnik, u samom podnožju Viničice (Balen 2000: 23–61)¹.

Većina istraživača suglasna je u tome da se upravo na ovom mjestu nalazila japodska prijestolnica *Metulum*, koju je nakon dugotrajne i teške opsade, osvojio tadašnji rimski vojskovođa i trijumvir Oktavijan (kasniji August i *Princeps*), 35. godine prije Krista (Brunšmid 1907: 91; Božić 1999: 181–183, Balen 2004; Olujić 2003: 27–47).

Ime ovoga japodskoga naselja nalazimo jedino kod antičkih pisaca Apijana, Diona Kasija i Strabona (*App. Illyr.* 19–21; *Cass. Dio* 21, 49, 35; *Strab.* 4, 6, 10; 7, 5, 2).

Apijan navodi da je Metul bio prijestolnica Japoda (glavni »grad«, glava) (*App. Illyr.* 19). Dion za Metul upotrebljava samo formulaciju najveće naselje (*Cass. Dio*,

1 Istraživanje je započela ekipa Arheološkoga muzeja u Zagrebu (dipl. arh. Ružica Drechsler-Bižić i dipl. arh. Dubravka Balen). Arheolog Domagoj Perkić, tada arheolog konzervator u Konzervatorskom odjelu Karlovac, Ministarstva kulture RH, zajedno s voditeljicom prapovijesne zbirke Arheološkoga muzeja u Zagrebu, dipl. arh. Dubravkom Balen, godine 2001. nastavlja s istraživanjima istoga tumula. Nažalost, istraživanje nije dovršeno niti publicirano.

Srebrni novac nađen na Viničici.

Av: Glava Apolona desno s hrastovim vijencem

Rv: Jupiter u kvadrigrji drži uzde u lijevoj ruci i munju u desnoj, legenda Crawford 350A (364)

Denar iskovan u rimskoj kovnici g. 86. prije Krista (8,8 mm)

21, 49, 35). Strabon spominje Metul kada nabraja japodska naselja, u istom obliku kao Apijan i Dion Kasije (*Strab.* 4, 6, 10; 7, 5, 2). Japodska zajednica (pleme?), kojoj je Metul bio središte, u izvorima je nazvana *Metūloi* (*App. Illyr.* 19–21).

Pripovijest o opsadi Metula, dio je iscrpnoga Apijanova izlaganja o Oktavijanovu pohodu na Ilirik 35. do 33. godine prije Krista (Wilkes 1969: 46–77; Zaninović 1986: 59–67; Šašel Kos 1999: 255–264; Olujić 2000: 59–64; Olujić 2003: 27–47).

Apijanovo djelo o rimskoj povijesti jedan je od najvažnijih i najiscrpnijih povijesnih izvora za poznavanje Oktavijanovih vojnih akcija u Iliriku, od 35. do 33. godine prije Krista, u sklopu kojih su poraženi i pokoreni Japodi. U pisanju ovoga dijela svoje povijesti, grčki se povjesničar, rođen krajem 1. stoljeća poslije Krista u Aleksandriji, oslanjao gotovo isključivo na izgubljene Oktavijanove memoare (Viereck 1905; Viereck, Roos 1962;; White 1982–1990 (I–IV); Combes–Dounous, Torrens 1994; Usher 1997: 244–246). Središnje je mjesto Apijanova pripovijedanja o pohodu 35. godine prije Krista, svakako, vrlo detaljan opis Oktavijanove opsade Metula (*App. Illyr.* 19). Ovaj opis ujedno predstavlja i dramatičan vrhunac njegove pripovijesti o Oktavijanovu ratu s Japodima. Mišljenja sam da on predstavlja i jedno od kvalitetnijih mjesta u opsežnom djelu toga savjesnoga kompilatora. Apijanu dugujemo doista mnoštvo dragocjenih podataka o ratovima Rimljana i različitih ilirskih naroda. Ubikacija Metula u dosadašnjoj je literaturi bila predmetom vrlo živih rasprava i podijeljenih mišljenja različitih istraživača. Georg Veith u svom je iscrpnom topograf-

Prikaz opsade Metula u Valvasorovu djelu: Metul je prikazan kao srednjovjekovni grad, a Oktavijan promatra bitku iz zidane kule (Valvasor 1689: 76; foto NSK)

skom pregledu, posvećenom Oktavijanovu pohodu na Ilirik 35–33 godine prije Krista, Metul nazvao »ilirskom Alezijom« (Veith 1914: 30), povezujući tako japodsko središte s gotovo mitskim središtem galskoga otpora Cezaru. Tema herojske obrane i dobrovoljnoga odlaska junaka i njihovih obitelji u smrt, nije bila zanimljiva samo antičkim čitateljima. Ona izaziva živi interes i mnogo kasnije. Povjesničari (ne samo oni) u potrazi za identitetom i uporištima u povijesnom trajanju, rado su zastajali upravo na takvim živim literarnim mjestima. A zastaju i danas.

Apijan, naravno, zbog velikoga broja podataka o Ilirima, već je zarana počeo privlačiti pažnju hrvatske historiografije. Bruna Kuntić–Makvić pravilno je ukazala na jasnu poveznicu od vremena Ivana Lučića sve do sredine 19. stoljeća (Kuntić–Makvić 1988:67–77). Politička stvarnost, kako 16. i 17. stoljeća (u vremenu ispunjenom golom borbom za opstanak), tako i 19. stoljeća (u tijeku integracijskih procesa i oblikovanja nacionalnoga identiteta), bitno je utjecala na odabiranje istraživačkih prioriteta.

Zračni snimak Víničice

Velika i Mala Viničica

Dokumentiranje sonde 3 na sjeveroistočnom dijelu platoa Velike Viničice
(na slici znanstvena novakinja Jasmina Osterman)

Dio nastambe ukopane pod stijenu (sonda 4) također na sjevero-istočnom dijelu sonde.

Dio pronađenih (nedovršenih) koštanih alatki. Na njima se jasno vide tragovi obrade.
Viničica, sonda 3A, lipanj 2003.

Ti su prijevodi ugrađeni u temelje stvaranja hrvatske povijesne znanosti, ali su bili također i iznimno bitnim sastavnicama potrage za identitetom (Starčević 1863: 163–177; noviji hrvatski prijevod Brune Kuntić–Makvić u: Matijević–Sokol 1994: 29–34).

Potruga za Metulom nije bila dijelom samo hrvatske povijesti. Junačkom otporu Oktavijanu veliku pažnju, između ostalih, posvećuje i Valvasor (vizualizirajući Metul kao srednjovjekovni grad) (Valvasor 1689: 76, fig. 41), a spominje ga također i slovenski književnik France Prešeren (Prešeren 1958: 107; Božić 1999: 181). U svojem *Sonetima ljubezni*, pjesnik spominje znamenita djela »naših očetov«: Očetov naših imenitna dela, kar jih nekdanjih časov zgodba hrani: kako Metulum se Avgustu brani, kaj je do zdaj Ljubljana doživela... (*Soneti ljubezni, sonet 1*: Prešeren 1958: 107). U svojoj *Povēsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske* Sladović je u raspravi o ubikaciji Metula predložio lokalitet Viničicu kod Josipdola (Sladović 1856: 6). Veliki hrvatski povjesnik Kukuljević o Viničici također donosi zanimljiv podatak da su stanovnici sela podno Viničice (Munjava, Carevo Polje), »stari grad«, čije su tragove mogli svakodnevno vidjeti, nazivali »sunčanim gradom«. Uzvisinu Viničicu (gdje se nalazilo veliko prapovijesno naselje), nazivali su pak »sunčanim brdom« (Kukuljević 1873: 132). Iako Kukuljević griješi u atribuciji antičkoga imena ovoga naselja, smatrajući ga Arupijem, njegove topografske bilješke možda ne bi trebalo brzopleto u cijelosti odbaciti. Posebice, jer je dobro poznao prostor o kojem je pisao. Kukuljević povezuje ovo ime s natpisom na sunčanom satu (*CIL III 3020* (10057), posvećenom »nepobjedivom suncu«, a također pronađenom u podnožju Viničice (Brunšmid 1907: 93–94; Frankfurter 1884: 166). Natpis se danas čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Nadimak »sunčano brdo« vjerojatno nije slučajna. Zbog svoje središnje pozicije u Ogulinskom polju, Viničica je doista osunčana tijekom čitavoga dana.²

Ipak, tek sustavna arheološka istraživanja ovoga kompleksa mogu dati neke konkretnije odgovore. Stoga je 2002. godine, u okviru znanstvenoga projekta »Naselja i komunikacije u kontekstu veza jadranskog priobalja i unutrašnjosti u prapovijesti i antici«, započeta sustavna arheološka prospekcija i rekognosciranje Ogulinsko–plaščanske udoline, te također i sustavno arheološko istraživanje njezinoga središnjega naselja, Velike i Male Viničice kod Josipdola.

---

2 To je svakako jedan od razloga zašto je upravo na ovom mjestu nastalo jedno veliko naselje. Osim blizine izvora pitke vode, mikroklimatski uvjeti su iznimno povoljni. Tijekom tri sezone arheoloških istraživanja te brojnih boravaka u svim godišnjim dobima, mogli smo se uvjeriti u točnost ovih tvrdnji. Samo ime Viničica, vjerojatno vezano uz postojanje vinograda, također sugerira postojanje osunčanih padina.

Viničica kod Josipdola (foto B. Olujić)

Nalazi na prostoru naseobinskoga kompleksa Viničice, zajedno s pripadajućim nekropolama, svjedoče o središnjoj ulozi ovoga naselja na prostoru čitave Ogulinske zavale, u razdoblju od kasnoga brončanoga doba sve do 1. stoljeća prije Krista (Balen–Letunić 1961: 23–61, 2002: 25–29). Važnost ovoga naselja određena je i njegovim položajem na putu iz pravca mora prema panonskoj nizini. Njegov položaj može dobro odgovorati Strabonovu pozicioniranju Japoda, posebice u odnosu na Segestiku. Već na temelju usputnih i neobjavljenih nalaza s ovoga prostora, moglo se zaključiti da se radilo o jakom regionalnom centru, središtu jedne moćne i bogate japodske zajednice.

Budući da Viničica već više od pola stoljeća nije korištena za obradu zemlje i ispašu stoke, čitava je zona zarasla u vrlo gustu šikaru i grmlje (glog, lijeska). Gusto raslinje otežava kretanje, ali i vizualnu komunikaciju. Stoga je čitavo istraživanje vrlo otežano i mukotrпно. Već je 2002. godine započeta izrada moderne, precizne, detaljne i digitalizirane geodetske podloge. Za sada je detaljnije snimljen prije svega dio na kojemu se sustavno provode arheološka istraživanja, ali je u tijeku i rad na ostalim dijelovima kompleksa. Naime, radi se o vrlo složenom poslu, ponajviše zbog

Natpis (CIL III 10060) nađen u podnožju Viničice. Fototeka Arheološkoga muzeja u Zagrebu

konfiguracije terena i bujne vegetacije. U tijeku je i priprema prostora za buduća istraživanja.

Cilj je ove faze istraživanja definirati stratigrafske situacije i osigurati dovoljno polaznih informacija za dalje sustavno istraživanje većih cjelina naselja. To bi omogućilo pristupanje detaljnijem istraživanju ovoga vrlo složenoga naseobinskoga kompleksa. Do sada je otvoreno 6 sondi (kvadrati dimenzija 4x4 m). Obrada pokretnih nalaza još je u tijeku. Stoga nije moguće donijeti bilo kakve konačne zaključke. U sondi 3A pronađeno je i nedovršeno oruđe od kosti i jelenskih rogova.³ Također je pronađen srebrni rimski republikanski novac (86. prije Krista). Budući da je pronađen u naselju te da je dio zatvorene cjeline, predstavlja doista rijetkost. Primjerice, ostave novca tzv. Mazinskoga tipa, ali i brojni pojedinačni nalazi rimskoga republikanskoga novca na prostoru Like i Ogulinsko–plašćanske udoline, samo su slučajni nalazi te o kontekstu nalaza znamo malo ili gotovo ništa. Republikanski srebrni novac nađen 2003. godine, te nalazi novca tijekom kampanje 2004. godine, svjedoče o

---

3 Radi se o klizanju zemljišta na sjeveroistočnom rubu platoa Viničice. Sloj koji je datiran u kasno brončano doba prekrpio je sloj u kojem je nađen srebrni novac.

njegovu korištenju i kolanju. O tome nam govore i spomenute ostave sjevernoafričkoga, rimskoga republikanskoga (u mnogo manjoj mjeri i grčkoga novca) iz Obrovca, Zvonigrada, Mazina, Štikade, Gračaca, Široke Kule, Donjega Unca, Bosanskoga Petrovca, Bosanske Krupe, Vrankamena i Izačića (Mirnik 1982:149–167;1987:369–392). Datacije tih ostava, u radovima različitih autora, variraju od 2. do prve polovice 1. stoljeća prije Krista.

Truhelka je smatrao da je taj novac na japodski prostor dospio preko luke Dirahija, koja je bila iznimno važno trgovačko središte (Truhelka 1889: 41). Brunšmid je pojavu sjevernoafričkoga i italskoga novca na ovom prostoru povezo s trgovinom jantaram, u kojoj su vrlo vjerojatno važnu posredničku ulogu igrali i Japodi (Brunšmid 1897: 46).

O tom nam svjedoče vrlo brojni nalazi različitih predmeta od jantara, nađeni u japodskim grobovima. Vrlo je često i samo jedno zrno jantara moglo biti jedinim prilogom u japodskom grobu.

Brunšmidova teza stoga nije za odbaciti. Moguće je da je trgovina jantaram predstavljala vrlo važan dio japodske razmjene sa sredozemnim svijetom. Japodi se u vijestima antičkih pisaca pojavljuju tek od 2. stoljeća prije Krista. Očito tek tada oni ulaze u interesnu sferu, prije svega rimskog, ali i općenito antičkoga svijeta. Njihova pojava u antičkim izvorima koincidira i s prvom pojavom novca u ostavama na japodskom području.

Ta je pojava, naravno, samo dijelom spleta zbivanja na širem području. Ona je očito i odraz gospodarskoga rasta i povećane poljoprivredne proizvodnje na velikim imanjima u Italiji. Noričko željezo i baltički jantar mogli su tako predstavljati važan dio čitave mreže trgovačkih veza na jadranskom i alpskom prostoru (*Plin. N. H. XXXVI, 46*). Naravno da je i osnutak Akvileje u uskoj vezi upravo s tim čimbenicima tadašnje međunarodne razmjene.

Pojava novca na ovom području svjedoči ne samo o vanjskim utjecajima i trgovini određenim proizvodima, već i uznapredovalim procesima unutrašnjih promjena unutar japodskoga društva. U Daciji, u relativno kratkom vremenskom intervalu, od 80. godine prije Krista do Burebistine smrti 44. godine prije Krista, nalazimo također veliki broj pohranjenih ostava novca.

Japodski je prostor morao biti zanimljiv sredozemnoj trgovini zbog svojega geostrateškoga položaja, kao poveznica sjeverne i srednje Europe s Jadranskim morem i Balkanom. Vrlo vjerojatno su ove razgranate trgovačke veze bile razvijene već u predrimsko doba. Rimljani na ovom prostoru uglavnom preuzimaju već etablirane trgovačke komunikacijske pravce.

Ulogu istočnojadranskih grčkih gradova u ovoj trgovini, na današnjem stupnju istraživanja, ne možemo potpuno jasno sagledati. Nalazi *Gnathia* posuda i, doduše

rijetkoga, grčkoga istočnojadranskoga novca na japodskom području, ukazuju na vrlo vjerojatne njihove kontakte.

Ostaje otvorenim pitanjem zašto su skrivene ostave brončanoga novca i različitoga blaga. Raspored njihovih nalazišta, kako je to točno utvrdio Mirnik, ukazuje na mogući pravac rimskoga vojnoga upada, koji je Japode prisilio na skrivanje blaga (Mirnik 1987:372–373). Taj je vjerojatni vojni pohod išao iz pravca Zadra, preko Obrovačkoga prijelaza prema unutrašnjosti Like i zapadne Bosne i odatle možda do Siska. Sigurno je da je pohranjivanje tih ostava u uskoj svezi s čestim sukobima s Rimljanima na prijelazu 2. u 1. stoljeće prije Krista (Olujić 1999: 1–16).

Trgovački kontakti, razmjena ideja, ali i ratni pohodi, na čitavom jadranskom, balkanskom, panonskom i subalpskom prostoru, izgleda da se posebno intenziviraju u razdoblju od 2. stoljeća prije Krista sve do Oktavijanovih osvajanja. Upravo od tog vremena raspoložemo i s najvećim brojem obavijesti kod antičkih pisaca.

Brojni ulomci keramičkih posuda, utezi za tkalačke stanove, životinjske kosti, ostatci metalnih predmeta (nožići, strugala itd.), svjedoče o intenzivnom i bogatom životu naselja na Viničici. Broj stanovnika, koji je u određeno vrijeme živio na ovom prostoru, još uvijek nije moguće utvrditi. Ipak, koncentracija nalaza na do sada istraženom prostoru, svjedoči o intenzivnoj naseljenosti. Konkretniji će zaključci, ipak, pričekati rezultate kasnijih istraživanja. Za sada je, prema slučajnim nalazima te onima koji su do sada pronađeni u sustavnim istraživanjima, moguće zaključiti da je naselje na Viničici najvećim intenzitetom živjelo od kasnoga brončanoga do kraja željeznoga doba (10. do 1. stoljeće prije Krista). U antičko je doba čitava zona također naseljena. Međutim, ono više nema onu središnju funkciju koju je imalo do tada. Naselje, vjerojatno municipalnoga statusa, nalazilo se u podnožju Viničice, na prostoru naselja Čakovac Oštarijski, Carevo Polje i Šušnjevo Selo. O tome svjedoče brojni slučajni nalazi: natpisi, ostatci arhitekture i ostali nalazi iz antičkoga doba. Ovo je naselje služilo kao beneficijarska postaja. Veterani, beneficijari, ovdje su vrlo vjerojatno bili u funkciji održavanja reda i sigurnosti na prometnicama od Siscije prema moru (Brunšmid 1907: 90–94; Olujić 2002: 30–34). Iako je glavno naselje bilo u podnožju, nalazi na Viničici svjedoče o tome da je i uzvisina bila korištena u različite svrhe. Prije svega za ispašu stoke i obradu zemlje (vinogradi?). U do sada istraženom zoni, najmlađi naseobinski sloj možemo datirati u 1. stoljeće prije Krista. Nalazi iz kasnijega vremena nalaze se u površinskom sloju humusa (relativne dubine do oko 30 cm). Radi se o nalazu novca, metalnoga oruđa, stakla.

U srednjem vijeku središnju funkciju čitavoga prostora preuzima Modruš. Nažalost, u istraživanju povijesti naseljenosti ovoga kraja, zbog nedostatka sustavnoga rada i konkretnih projekata, imamo više nepoznanica i pitanja nego konkretnih odgovora.

dištem čitavoga prostora Ogulinsko–modruške udoline. Zato je u tijeku rekognosciranje i dokumentiranje susjednih lokaliteta, smještenih na prostoru ove udoline. Tek se ovim totalnim pristupom, koji naravno znatno usporava napredovanje istraživanja, može jasno kontekstualizirati povijesni razvitak naseljenosti ovoga prostora. Radi se o stalnim ili povremenim naseljima, uvijek u određenoj funkciji i odnosu prema gradini Viničici. Međusobni vizualni kontakt, zatvaranje određenoga prostora i mogućih pravaca, samo su neke od karakteristika ovih naselja. Sva se ta naselja nalaze na rubu udoline i nadziru njezinu površinu, ali i strateški osiguravaju pristup ovoj prostornoj cjelini.

Povijest naselja na Viničici bitno je obilježena njegovom prometnom i poveznom funkcijom, na razmeđi i križanju velikih prostornih cjelina (panonskoga, subalpskoga, jadranskoga i balkanskoga prostora). Metodološki, ovo istraživanje istodobno teži uklapanju naseobinskoga kompleksa u njegov mikroregionalni, ali istodobno i u makroregionalni kontekst. Promatram, dakle, ovo naselje i u kontekstu središnje funkcije koju je imalo u organizaciji regionalne cjeline (Ogulinske udoline), tijekom prapovijesnoga i antičkoga razdoblja, ali i u kontekstu njegove prometne uloge u povezivanju panonskoga i jadranskoga prostora. Stoga, nastavak istraživanja ne će donijeti samo nove podatke o svakodnevnom životu nekadašnjih stanovnika Viničice, već i o mjestu toga važnoga naselja u povijesti sjeverozapadnoga Ilirika. Na kraju ovog teksta, a još uvijek na samom početku naših istraživanja, mogu zaključiti da se u slučaju Viničice radilo o naselju koje je tijekom prapovijesti i antike, u Ogulinskom polju igralo onu ulogu, koju će tijekom srednjega vijeka preuzeti Modruš.

Dosadašnja su istraživanja bila moguća zahvaljujući financijskim sredstvima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Općine Josipdol i Županije karlovačke. Tijekom istraživačke kampanje 2003. godine, Ministarstvo obrane RH ustupilo je ekipi istraživanja kontejner za privremenu pohranu građe i oruđa. Ravnatelj osnovne škole u Josipdolu prof. Ivica Bićan, zajedno s Općinom Josipdol, na čelu s načelnikom dipl. ing. Zlatkom Mihaljevićem, ustupio je, godine 2004., ekipi projekta »Naselja i komunikacije u kontekstu veza jadranskog priobalja i unutrašnjosti u prapovijesti i antici«, prostorije škole u Munjavi Modruškoj. Zahvaljujući tomu, arheološka se građa, posebice keramički materijal (fragmenti keramike, utezi, pršljenci itd.), obrađuje izravno na terenu i u tijeku samih istraživanja. Ministarstvo unutrašnjih poslova RH omogućilo nam je snimanje iz zraka (zahvaljujemo ministru Ivici Kirinu te pilotu Davoru Bošnjaku). Dragocjenu su nam pomoć, u brojnim prigodama, pružali Ankica Puškarić iz Turističke zajednice grada Ogulina, djelatnici Ministarstva obrane RH, djelatnici Hrvatskih željeznica, Vinko Pavlić iz Josipdola, Lovačko društvo Vepar iz Josipdola, dipl. ing. Jure Turković, Zvonko Trdić iz Ogulina, dipl. ing. Željko Gračanin iz Josipdola, Mijo Juričić, Katarina Belančić, Anka Klišanin i dipl. ing. Josip Mihaljević iz Čakovca Oštarijskoga, Zdravko Gračanin iz Šušnjeva Sela, dje-

latnici šumarije Josipdol te ogulinske podružnice Hrvatskih šuma, Joso Bertović iz Josipdola i mnogi drugi.

Njima, ali i ostalim stanovnicima Josipdola i susjednih mjesta, srdačno zahvaljujemo.

Popis kratica

<i>AeM</i>	Archaeologische–epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich–Ungarn, Wien
<i>ANUBiH</i>	Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo
<i>AV</i>	Arheološki vestnik, Ljubljana
<i>CBI</i>	Centar za balkanološka ispitivanja ANUBiH
<i>GZM</i>	Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sarajevo
<i>OA</i>	<i>Opuscula archaeologica</i> , Zagreb
<i>PMF</i>	Prirodoslovno–matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu
<i>RE</i>	Real–Encyclopädie der classischen Altertumwissenschaft, Stuttgart
<i>SAZU</i>	Slovenska akademija znanosti in umetnosti
<i>VHAD</i>	Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, Zagreb
<i>VAMZ</i>	Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu

Popis literature

Abicht 1875	K. Abicht, <i>Arrian's Anabasis</i> , II, Leipzig 1875.
Alfoeldy 1965	G. Alföldy, <i>Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatien</i> , Budapest, 1965.
Balen–Letunić 2000	D. Balen–Letunić, »Japodske nekropole s ogulinskog područja«, »Z XXXII–XXXIII, 23–61.
Balen–Letunić 2002	D. Balen–Letunić, »Ogulinski kraj u pretpovijesti i antici: pretpovijest«, <i>Ogulin : povijesna i kulturna baština Ogulin 2002</i> ² , 25–29.
Balen–Letunić 2004	D. Balen–Letunić, »Japodi«, <i>Ratnici na razmeđu istoka i zapada. Starije željezno doba u kontinentalnoj Hrvatskoj</i> (ur. Dubravka Balen–Letunić), Katalog izložbe, Zagreb, 212–257.

- Boissevain 1955 U. Ph. Boissevain, *Cassii Dionis Cocceiani. Historiarum romanarum quae supersunt*, II, Berlin, 1955.
- Božičević 1898 J. Božičević, »Iskapanje starina u Šušnjevom Selu i Čakovcu«, *VHAD III* (n. s.), Zagreb 1898, 233–236.
- Božičević 1900 J. Božičević, »Šušnjevo Selo i Čakovac«, *VHAD IV* (n. s.), Zagreb, 1899–1900, 218–219.
- Božić 1999 D. Božić, »Kako Metulum se Avgustu brani«, *Zakladi tisočletij. Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*, Ljubljana, 1999, 181–183.
- Brunšmid 1897 J. Brunšmid, »Nekoliko načasća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji. Načasće italskih i afrikanskih novaca u Mazinu«, *VHAD 2*, Zagreb, 42–81.
- Brunšmid 1907 J. Brunšmid, »Kameni spomenici hrvatskoga narodnoga muzeja u Zagrebu (Nastavak)«, *VHAD n. s. 9/ 1907*, 81–184.
- Budimir, Flašar 1986 M. Budimir, M. Flašar, *Pregled rimske književnosti*, Beograd, 1986.
- Cary 1969 E. Cary, *Dio's Roman History, IV (books XLI–XLV)–V (books XLVI–L)*, (an english translation by Earnest CARY, on the basis of the version of Herbert Baldwin FOSTER), Cambridge (Massachusetts), London, 1969.
- Combes–Dounous, Torrens 1994 J.–I. Combes–Dounous, Ph. Torrens, *Les guerres civiles f Rome, II*, Paris, 1994.
- Coppola 1999 A. Coppola, »Ottaviano e la Dalmazia : *imitatio Alexandri, aemulatio Caesaris*«, *Civiltà Veneziana studi 50 : La Dalmazia e l'altra sponda. Problemi di archaiologia adriatica* (ed. L. Braccesi, S. Graciotti), Firenze 1999, 195–211.
- Čače 1979 S. Čače, »Prilozi proučavanju političkog uređenja naroda sjeverozapadnog Ilirika«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio društvenih znanosti 18 (8)/ 1979*, 43–125.
- Čače 1995 S. Čače, »Dalmatica Straboniana (Strabon *Geogr. 7,5,5*)«, *Diadora 16–17*, Zadar, 1994–1995, 101–125.
- Dindorf 1863 L. Dindorf, *Dionis Cassii Cocceiani Historia Romana, vol. 1.–2.*, Leipzig, 1863.
- Fluss 1932 M. Fluss, »Metulum«, *RE 15 (Met–Molaris lapis)*, 1503–1506.

- Fluss 1934 M. Fluss, »Terponos«, *RE* 9 (Taurisci–Thapsis), 789.
- Frankfurter 1884 S. Frankfurter, »Epigraphischer Bericht aus Oesterreich«, *AeM* VIII, Wien, 1884, 104–179.
- Freyburger, Roddaz 1994 M.–L. Freyburger, J.–M. Roddaz, *Dion Cassius. Histoire Romaine, livres 48 et 49*, Paris, 1994.
- Gómez Espelosín 1993 F. J. Gómez Espelosín, »La imagen del bárbaro en Apiano. La adaptabilidad de un modelo retórico«, *HABIS (Filologia Clásica, Historia Antiqua. Arqueología Clásica)* 24/1993, 105–124.
- Gorski, Majnarić, 1976² O. Gorski, N. Majnarić, M. Sironić, *Grčko–hrvatski ili srpski rječnik. Na osnovi Žepić–Krkljuševa rječnika*, Zagreb, 1976.
- Krahe 1955 H. Krahe, *Die sprache der Illyrier* I, Wiesbaden, 1955.
- Križman 1979 M. Križman, *Antička svjedočanstva o Istri (Izbor iz djela)*, Pula–Rijeka, 1979.
- Kuntić–Makvić 1988 B. Kuntić–Makvić, »O prvim prijevodima Apijanovih ilirskih ratova kod nas«, *Relationes Polenses. Znanstveni skup »Antički temelji naše suvremenosti«*, Pula 12.–17—X. 1986. *Referati članova Hrvatskog društva klasičnih filologa*, Zagreb, 1988, 67–77.
- Ložar 1934 R. Ložar, »Prezgodovina Slovenije, posebej Kranjske, v Luči zbirke Mecklenburg«, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* XV, Ljubljana, 1934, 5–91.
- Ljubić 1882 Š. Ljubić, »Putopisne arkeološke bilješke od Ogulina do Prozora«, *VHAD* IV, Zagreb, 1882, 12–23.
- Ljubić 1882a Š. Ljubić, »Munjavački natpis«, *VHAD* IV, Zagreb, 1882, 54–56
- Matijević — Sokol 1994 M. Matijević–Sokol, »Povijesna svjedočanstva o Senju i okolici. Antički izvori«, *Senjski zbornik* 21/1994, 25–40.
- Mayer 1957 Die Sprache der alten Illyrier. Band I, *Schriften der Balkankommission* XV/1957.
- Mirnik 1982 I. Mirnik, »Skupni nalazi novca iz Hrvatske III. Skupni nalaz afričkog brončanog novca i *aes rude* iz Štikade«, *VAMZ* ser. 3., 15, Zagreb, 149–167.
- Mirnik 1987 »Circulation of North African etc. Currency in Illyricum«, *AV* 38, Ljubljana, 369–392.
- Müller 1901 L. Müller, *Albii Tibuli libri quatuor*, Leipzig, 1901.

- Olujić 1999 B. Olujić, »Japodi i Rim do sredine 1. stoljeća prije Krista«, *Historijski zbornik* LII/1999, 1–16.
- Olujić 2000 B. Olujić, »Japodi, Apijanovi plemeniti barbari«, OA 23–24/1999–2000, 59–64.
- Olujić 2002 B. Olujić, »Ogulinski kraj u antici«, *Ogulin: povijesna i kulturna baština*, Ogulin, 2002².
- Olujić 2003 B. Olujić, »Oktavijanov pohod protiv Japoda«, *Otočac* 7/2003, 27–47.
- Papazoglu 1967 F. Papazoglu, »Politička organizacija Ilira u vreme njihove samostalnosti«, *Simpozijum o Ilirima u antičko doba održan 10. do 12. maja 1966. godine*, Posebna izdanja CBI V/2, Sarajevo, 11–31.
- Papazoglu 1969 F. Papazoglu, *Srednjobalkanska plemena u predrimsko doba (Tribali, Autarijati, Dardanci, Skordisci i Mezi)*, Djela CBI XXX/1, p. 497
- Patsch 1896 K. Patsch, »Japodi«, *GZM* 8/1896, 113–139.
- Pavić 1978 R. Pavić, *Prilozi analizi socijalno–geografske strukture Gorskog kotara i Ogulinsko–plašćanske–submontane udoline (sv. 1. i 2.)*, (doktorska disertacija), Zagreb, PMF
- Ponchont 1955 M. Ponchont, *Tibulle et les auteurs du Corpus Tibullianum*, Paris, 1955.
- Prešeren 1958 F. Prešeren, *Poezije*, Ljubljana, 1958.
- Radman–Livaja 2001 I. Radman–Livaja, »Rimski projektili iz Arheološkog muzeja u Zagrebu«, *VAMZ* XXXIV, 123–152.
- Rendić–Miočević 1968 D. Rendić–Miočević, »Novi Dolabelin “terminacijski” natpis iz okolice Jablanca«, *VAMZ* III, 63–73.
- Rendić–Miočević 1982 D. Rendić–Miočević, »O nekim zanemarenim komponentama kod japodskih urni. Uz problem njihova datiranja«, *VAMZ* XV 1982, 1–10.
- Rendić–Miočević 1989 D. Rendić–Miočević, *Iliri i antički svijet. Ilirološke studije*, Split, 1989.
- Schmid 1924 W. Schmid, »Metulum und Fluvius Frigidus«, *Jahreshefte des österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, XXI–XXII /1922–1924, 495–507.
- Selem 1997 P. Selem, *Izidin trag. Egipatski kulni spomenici u rimskom Iliriku*, Zagreb, 1997.

- Sergejevski 1940 D. Sergejevski, »Rimski natpisi novi i revidirani«, *GZM* 52/1940, 15–26.
- Sladović 1856 M. Sladović, *Povčsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst (pretisak Gospić 2003)
- Sordi 1986 M. Sordi, »L'assedio di Perugia e l'assedio di Alesia: finzione letteraria o propaganda politica«, Istituto italiano per la storia antica. *Miscellanea greca e romana* X/186, 173–183.
- Stahuljak 1952 M. Stahuljak, Arijan. Aleksandrova vojna (Anabaza), Zagreb, 1952.
- Starčević 1863 A. Starčević »Rimska Ilirija od Apiana Alexandrinskoga«, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* VII/1863, 163–177.
- Suić 1975 M. Suić, »Nekoliko pitanja u vezi s antičkim Japodima«, in *Arheološka problematika Like*. Znanstveni skup Otočac 22.–24. IX. 1974, Hrvatsko arheološko društvo, Split, 1975, 109–117.
- Šaban 1901 F. Šaban, »Ogulin«, *VHAD V* (n. s.), Zagreb, 1901, 253.
- Šašel–Kos 1986 M. Šašel–Kos, Zgodovinska podoba prostora med Akvilejo, Jadranom in Sirmijem pri Kasiju Dionu in Herodijanu, SAZU, Znanstveno raziskovalni center, Inštitut za arheologijo, Ljubljana, 1986.
- Šašel–Kos 1999 M. Šašel–Kos, »Octavian's Campaigns (35–33 BC) in Southern Illyricum«, in *L'Illyrie méridionale et l'Épire dans l'Antiquité III : Actes du IIIe colloque international de Chantilly (16–19 Octobre 1996)*. Réunis par Pierre Cabanes ; Paris, 1999, 255–264.
- Truhelka 1889 Ć. Truhelka, »Afrikanski novci od tuča, nađeni na Vranakamenu kod Krupe«, *GZM* 1, Sarajevo, 38–43.
- Usher 1997 S. Usher, *The Historians of Greece and Rome*, Bristol, 1997.
- Valvasor 1689 J. V. Valvasor, *Die Ehre des Herzogtums Krain....*, Laybach, 1689, 4/12.
- Veith 1914 G. Veith, *Die Feldzuege des C. Iulius Caesar Octavianus in Illyrien in den Jahren 35–33 v. Chr.*, Schriften der Balkankommission VII, Wien, 1914.

- Veith 1924 G. Veith, »Metulum und Fluvius Frigidus«, Jahresheften des Österreichischen archäologischen Institutes, XXI–XXII/1929, 479–494.
- Viereck 1905 P. Viereck, *Appiani historia romana. Ex recensione Ludovici Mendelssohni*, (editio altera corrector P. Viereck), Leipzig, 1905.
- Viereck, Roos 1962 P. Viereck i A.G. Roos, *Appiani Historia Romana*, I, Leipzig, 1962.
- Zaninović 1986 M. Zaninović, »Pojava antike u središnjoj Hrvatskoj«, *Arheološka istraživanja na karlovačkom i sisačkom području*, Hrvatsko arheološko društvo svezak 10, Znanstveni skup Karlovac, 12.–14. X. 1983., Zagreb, 59–67.
- White 1982–1990 H. White, *Appian's Roman History*, I–IV, London, 1982–1990.
- Wilkes 1969 J. J. Wilkes, *Dalmatia*, London, 1969.

Summary

Prehistoric and roman settlement on the hill of Viničica (420 m) near Josipdol, dominates a great part of Ogulinsko polje. Since 2002, systematic archaeological investigation has been conducted on this considerably big and important settlement as part of the project *Settlements and communications in the context of the Adriatic littoral and hinterland*, funded by the Ministry of Science, Education and Sports. The importance of the settlement was big during prehistory, especially in the Iron Age. In ancient times the settlement that existed at the same location probably had a municipal status. Most researchers agree that there had been the *Metulum*, Iapodian capital, which was, after a long siege, conquered by Octavian in 35 BC.

The role that the settlement on Viničica had on this territory in prehistory and antiquity was taken over by the town of Modruš. For that reason the first issue of the periodical *Modruški zbornik* contains a paper which presents a systematic archaeological investigation of the area in prehistory and antiquity.

